

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ / ΕΡΕΥΝΕΣ

Μέρος Α'

Νεολαία

Συνήθειες, Αντιλήψεις
& Πολιτική Συμπεριφορά

3η Έρευνα
Απρίλιος 2022

Σε συνεργασία με
την εταιρία ερευνών

prorata

Η παρούσα έκδοση περιλαμβάνει την παρουσίαση, ανάλυση και σχολιασμό της έρευνας που πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Νίκος Πουланτζάς σε συνεργασία με την εταιρία Prorata, μεταξύ 24 και 31 Μαρτίου 2022, γύρω από τις συνήθειες της αντιλήψεις και την πολιτική συμπεριφορά της ελληνικής νεολαίας.

Η έρευνα **Νεολαία. Συνήθειες, αντιλήψεις και πολιτική συμπεριφορά** πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά τον Φεβρουάριο/Μάρτιο 2020, με σκοπό να επαναλαμβάνεται σε ετήσια βάση. Η παρούσα ανάλυση αφορά συνεπώς το 3^ο κύμα της έρευνας, για το 2022. Όπου στην ανάλυση γίνεται σύγκριση με τα έτη 2020 και 2021, αυτή αναφέρεται στο 1^ο και 2^ο κύμα της έρευνας.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ/ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ (ΙΝΠ) :

ΔΑΝΑΗ ΚΟΛΤΣΙΔΑ | ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑΣ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΙΝΠ

ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ **ΆΓΓΕΛΟΥ ΣΕΡΙΑΤΟΥ**, ΕΠΙΚΕΦΑΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ PRORATA.

Η ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΑΙ Η ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΕΓΙΝΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΙΑ **PRORATA**.

Περιεχόμενα

A. Εισαγωγή.....	4
1. Η νέα γενιά στο επίκεντρο του πολιτικού και επιστημονικού ενδιαφέροντος	4
2. Ένα νέο πλαίσιο; Από την αναμενόμενη έξοδο από την κρίση στην αρχή μιας νέας – ή και περισσότερων.	6
3. Η έρευνα του Ινστιτούτου Νίκος Πουλαντζάς.....	8
i. Ταυτότητα της έρευνας	9
ii. Μεθοδολογικές διευκρινίσεις.....	9
B. Συνθήκες ζωής.....	10
1. Σύνθεση του νοικοκυριού/Συνοίκηση.....	11
2. Οικονομική στήριξη από την οικογένεια	14
Γ. Παρόν και μέλλον	17
1. Ικανοποίηση από τη ζωή	17
2. Σιγουριά για το μέλλον	21
3. Παράγοντες ανησυχίας για το μέλλον	24
Δ. Στην εποχή των επάλληλων κρίσεων	29
1. Συναισθήματα.....	29
2. Προβληματισμός για τις επιμέρους κρίσεις	31
3. Κρίση τιμών και συνέπειες	33
4. Πόλεμος στην Ουκρανία.....	35
E. Πολιτικές για τη νεολαία	39
ΣΤ. Ταυτότητες και ιδεολογία.....	43
1. Εθνική vs ευρωπαϊκή ταυτότητα.....	43
2. Έννοιες και ιδεολογίες	45
3. Αυτοτοποθέτηση στην κλίμακα Αριστεράς-Δεξιάς.....	48
Z. Πολιτικό ενδιαφέρον, ενημέρωση και εμπιστοσύνη	52
1. Ενδιαφέρον για την πολιτική	53
2. Εμπιστοσύνη σε θεσμούς	57
3. Διαμόρφωση πολιτικής άποψης	62

H. Εκλογική συμπεριφορά και κομματική εγγύτητα	66
1. Συμμετοχή σε εκλογές	66
2. Κομματική εγγύτητα.....	68
Θ. Κομματική ένταξη.....	70
1. Ενασχόληση με τα «κοινά»	71
2. Ένταξη σε πολιτικό κόμμα	74
3. Προϋποθέσεις επαφής με ένα πολιτικό κόμμα	79
4. Προθυμία/απροθυμία ένταξης σε πολιτικό κόμμα	82
5. Εναλλακτικοί τρόποι επαφής με ένα πολιτικό κόμμα.....	85
I. Συμπεράσματα.....	88
Ερώτηση 1 ^η : Πώς ζουν;.....	88
Ερώτηση 2 ^η : Τι τους απασχολεί;.....	88
Ερώτηση 3 ^η : Πώς επιδρούν τα βιώματά τους στην πολιτική και κοινωνική τους συνείδηση;	89
Ερώτηση 4 ^η : Τι σχέση (θέλουν να) έχουν με τα κόμματα;	90
Παράρτημα – Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του δείγματος	91
Ενδεικτική βιβλιογραφία.....	95
Χρήσιμα sites.....	96

A. Εισαγωγή

1. Η νέα γενιά στο επίκεντρο του πολιτικού και επιστημονικού ενδιαφέροντος

Η απόφαση του Ινστιτούτου Νίκος Πουλαντζάς το 2020 να εγκαινιάσει μια ετήσια έρευνα για τη νεολαία, με τίτλο **Νεολαία. Συνήθειες, αντιλήψεις & πολιτική συμπεριφορά**, είχε ως αφετηρία τη διαπίστωση ότι η νέα γενιά έρχεται στο προσκήνιο, όχι απλώς με τη βιολογική διαδοχή των γενεών, αλλά ως **αλλαγή ή, έστω, μετασχηματισμός του κυρίαρχου μέχρι σήμερα τρόπου ζωής** σε όλα τα επίπεδα, όπως αυτός είχε διαμορφωθεί από τις προηγούμενες γενιές. Ιδιαίτερη φυσικά έκφανση αυτής της παρουσίας είναι το πεδίο της κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης και κινητοποίησης, όπου η νεολαία έχει επιδείξει σημάδια δυναμικής ανάκαμψης και, κυρίως, μια διαφοροποιημένη πρόσληψη των εκφάνσεων της πολιτικής δράσης.¹

Η διαπίστωση αυτή, ασφαλώς, είναι μάλλον κοινή και το ενδιαφέρον για τη νέα γενιά, τόσο σε επιστημονικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο, είναι διεθνές. Περιλαμβάνει από κοινωνικο-πολιτισμικά φαινόμενα, όπως η κατανάλωση, η διάθεση του ελεύθερου χρόνου, η χρήση των νέων τεχνολογιών, η σχέση με το κείμενο και την εικόνα, η πρόσληψη των έμφυλων ταυτοτήτων, η σχέση με τη φύση και οι οικολογικές πρακτικές, μέχρι πιο πολιτικές με τη στενή έννοια πλευρές, όπως η ανάδυση νέων κοινωνικών κινημάτων και η διαμόρφωση νέων

---

¹ Βλ. αναλυτικότερα στην παρουσίαση των ευρημάτων της έρευνας του 2020: <https://poulantzas.gr/yliko/erevna-neolea-synithies-antilipsis-politiki-syberifora/>

πρακτικών με έντονα στοιχεία οριζοντιότητας, οι εκλογικές διαιρέσεις που αναδείχθηκαν σε πολλές περιπτώσεις² κ.ο.κ.

Στη χώρα μας, σε πολιτικό επίπεδο η συζήτηση για τη νέα γενιά -με διαφορετικό φυσικά πρόσημο και περιεχόμενο κατά καιρούς- επανέρχεται μάλλον διαρκώς, τουλάχιστον από το 2008 και μετά. Στο επιστημονικό πεδίο δε είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικό το γεγονός ότι -αν και στην Ελλάδα μάλλον δεν υπάρχει συγκροτημένο πεδίο Youth Studies, πέραν από κάποιες κεφαλαιώδους σημασίας, αλλά μεμονωμένες ερευνητικές και συγγραφικές απόπειρες στο παρελθόν³- πλέον τόσο δημόσιοι φορείς⁴ όσο και ινστιτούτα⁵, εταιρίες δημοσκοπήσεων⁶ κ.λπ. παράγουν χρήσιμα και ενδιαφέροντα πρωτογενή ερευνητικά δεδομένα για τη νεολαία υπό διαφορετικές συχνά οπτικές και πάνω σε διαφορετικά ερωτήματα. Τα δεδομένα αυτά, σε συνδυασμό με την όλο και διευρυνόμενη επιστημονική αρθρογραφία⁷, διαμορφώνουν ένα πανόραμα που μας επιτρέπει να προσεγγίσουμε καλύτερα τη γενιά αυτή.

---

² Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η στήριξη του Brexain και του Jeremy Corbyn στο Ηνωμένο Βασίλειο ή του Bernie Sanders και της «Ομάδας» (The Squad) στις ΗΠΑ, ο ρόλος των νέων στην πολιτική και πολιτειακή αλλαγή στη Χιλή με την ανάδειξη του Gabriel Boric στην προεδρία και το νέο Σύνταγμα κ.λπ., αλλά και η σαφής εκλογική διαίρεση που καταγράφηκε στις πολύ πρόσφατες γαλλικές προεδρικές εκλογές (2022).

³ Όπως λ.χ. οι που δημοσίευε κατά καιρούς, ιδίως στο τέλος της δεκαετίας του 1990 και στις αρχές της δεκαετίας του 2000, η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, αλλά και το ερευνητικό και συγγραφικό έργο μεμονωμένων ακαδημαϊκών, όπως λ.χ. η Μ. Παντελίδου-Μαλούτα (βλ. αναλυτικά στη βιβλιογραφία που παρατίθεται στο τέλος).

⁴ Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, YouWho, <https://youwho.gr/>

⁵ Εκτός της παρούσας ετήσιας έρευνας του Ινστιτούτου Νίκος Πουλιαντζάς, πρόσφατα (2022) δημοσιεύτηκε η έρευνα του Ινστιτούτου Eteron για την Generation Z (<https://eteron.org/category/gen-z-voice-on/>).

⁶ Στην κατηγορία αυτή εντάσσεται η συγκριτική μελέτη που δημοσίευσε το 2018 η εταιρία ΚΑΠΑ Research για τους νέους στην αρχή (2010) και στο τέλος (2018) των μνημονίων (<https://kaparesearch.com/neoi-ellines-september-2018/>), αλλά και η μεταγενέστερη (2021) έρευνα της ίδιας εταιρίας για την ταυτότητα της νέας γενιάς (<https://kaparesearch.com/η-ταυτότητα-της-νέας-γενιάς-πανελλαδι/>).

⁷ Βλ. ενδεικτικά στη βιβλιογραφία που παρατίθεται στο τέλος

2. Ένα νέο πλαίσιο; Από την αναμενόμενη έξοδο από την κρίση στην αρχή μιας νέας – ή και περισσότερων.

Όταν στο τέλος του 2019 και στις αρχές του 2020 ξεκίνησε ο σχεδιασμός της παρούσας ετήσιας έρευνας, η δημόσια συζήτηση στη χώρα μας αφορούσε τις προοπτικές και τα εναλλακτικά πολιτικά σχέδια για την **«επόμενη μέρα» μετά την τουλάχιστον δεκαετή κρίση**. Είχε προηγηθεί η έξοδος από τον μηχανισμό των «μνημονίων» το καλοκαίρι του 2018, ενώ μια σειρά από οικονομικούς και κοινωνικούς δείκτες έδειχναν να ανακάμπτουν και να «ευημερούν».

Ωστόσο, ήδη στην ανάλυση για το 1^ο κύμα της έρευνας (2020), αν και τίποτα δεν προμήνυε αυτά που θα ακολουθούσαν, επισημαίναμε για τη νέα γενιά: *«Λέγεται συχνά (και ισχύει) ότι είναι η πρώτη μεταπολεμική τουλάχιστον γενιά που θα κληθεί να ζήσει χειρότερα από τη γενιά των γονιών της, αφού η παγκόσμια οικονομική κρίση – όχι μόνο στην Ελλάδα που βρέθηκε στο επίκεντρό της, αλλά και σε πολλές άλλες χώρες – ανέκοψε την τάση συνεχούς βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου των ανθρώπων, τουλάχιστον του δυτικού ημισφαιρίου. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την εκρηκτική άνοδο των ανισοτήτων, την άμεση πλέον απειλή από τις συνέπειες της κλιματικής κρίσης, αλλά και τη νέα, ακόμα σφοδρότερη, οικονομική κρίση που φαίνεται ότι θα πυροδοτήσει η πανδημία του covid19 καταδεικνύει ότι **τα δύσκολα κάθε άλλο παρά έχουν τελειώσει για τη γενιά αυτή**».*

Πρόκειται για μια πρόβλεψη που δυστυχώς επαληθεύτηκε επί τα χείρω. Οι εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο, σε συνδυασμό με εγχώριες πολιτικές επιλογές και προτεραιότητες, μάλλον δεν επιτρέπουν αισιοδοξία για το προσεχές μέλλον και ασκούν ασφυκτικές πιέσεις στην καθημερινότητα των ανθρώπων. Η πανδημία, που εξακολουθεί επί δύο και πλέον χρόνια, ακόμα κι αν έχει χάσει την πρώτη θέση στην ειδησεογραφία, και οι κοινωνικές, οικονομικές, θεσμικές και ψυχολογικές συνέπειές της έδωσαν τη σκυτάλη στην ενεργειακή κρίση, στην κρίση τιμών και στον πόλεμο που βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη στην Ουκρανία, ενώ την ζοφερή εικόνα

συμπληρώνουν οι συνέπειες της κλιματικής κρίσης που γίνονται όλο και συχνότερα άμεσα αντιληπτές, με τη συχνότητα και την ένταση των φυσικών καταστροφών να πολλαπλασιάζεται. Πρόκειται για φαινόμενα που δεν είναι απλώς διαδοχικά, αλλά αλληλοεξαρτώμενα και αλληλοτροφοδοτούμενα, γεγονός που κάνει την προοπτική μιας εξόδου από τον νέο αυτό κύκλο κρίσης πιο δύσκολη και μακρινή, χωρίς ριζικές αλλαγές.

Ειδικά δε στη χώρα μας, έχει ιδιαίτερη σημασία να τονιστούν δύο **ιδιαιτερότητες**: Αφ' ενός, ο νέος αυτός κύκλος κρίσης βρίσκει την ελληνική κοινωνία -και πολύ περισσότερο την ελληνική νεολαία- σε πολύ δυσχερέστερη θέση σε σύγκριση με άλλες κοινωνίες της Ευρώπης, αφού δεν είχε προλάβει να ανακάμψει από τις συνέπειες της προηγούμενης κρίσης. Αφ' ετέρου, στην Ελλάδα η νέα γενιά, εκτός των επιπτώσεων των επάλληλων κρίσεων που υφίσταται (και μάλιστα εντονότερα από τους μεγαλύτερους/τις μεγαλύτερες σε πολλές περιπτώσεις), βρέθηκε τα τελευταία χρόνια αντιμέτωπη σε αρκετές φάσεις και με μια ιδιαίτερη «στοχοποίηση» ή με μια απολύτως επιδερμική «διαχείριση» από την κυρίαρχη ρητορική, ενίοτε και επίσημα από την κυβέρνηση: από τη νομοθεσία για τα ΑΕΙ και τα περιστατικά αστυνομικής αυθαιρεσίας, μέχρι τη συζήτηση περί των «ανεύθυνων» νέων που μεταδίδουν τον ιό και τα «κουπόνια» που δόθηκαν ως κίνητρο για τον εμβολιασμό των νέων, τα παραδείγματα που θα μπορούσε να επικαλεστεί κανείς αφθονούν.

Με αυτά τα δεδομένα, θα μπορούσε κανείς να πει ότι, αντικειμενικά, η οπτική της έρευνας του Ινστιτούτου Νίκος Πουλαντζάς, αν και δεν έχει αλλάξει, έχει ελαφρώς μετατοπιστεί. **Η διερεύνηση του «μετά την κρίση» τοπίου συμπληρώνεται με νέα ερωτήματα, καθώς τα νέα δεδομένα μάλλον διαμορφώνουν το τοπίο μιας κρίσης (ή περισσότερων επάλληλων κρίσεων) διαρκείας, παρά σηματοδοτούν τη μετάβαση σε κάποιου είδους «κανονικότητα».** Έτσι, εκτός από την επίδραση της προηγούμενης δεκαετούς κρίσης στη ζωή, στις συνήθειες, στις πρακτικές, στις προσδοκίες, στα συναισθήματα, στις ιδέες και στη συμπεριφορά της νέας γενιάς, θα πρέπει επίσης να αναρωτηθούμε: Έχει νόημα, ειδικά από τη σκοπιά της νέας γενιάς, να μιλάμε για «κρίση» από τη στιγμή που οι νέοι και οι νέες δεν έχουν γνωρίσει και μάλλον δεν προβλέπεται να γνωρίσουν στο προσεχές μέλλον τίποτα άλλο πέραν της κρίσης, που αποτελεί τη δική τους «κανονικότητα»; Μήπως τα βιώματα αυτά καθιστούν

τους νέους και τις νέες περισσότερο ευπροσάρμοστους/ες και ανθεκτικούς/ές στις κρίσεις; Και ποιο είναι το όριο σε αυτό; Η, για ακόμη μια φορά, ανατροπή των προσδοκιών αλλάζει τον τρόπο που σκέφτεται και νιώθει η νέα γενιά; Και πού βλέπει τη διέξοδο; Ποιες ιδεολογίες και αξίες την εμπνέουν, ποια συναισθήματα την κινητοποιούν και μέσα από ποιους θεσμούς, συλλογικότητες και διαδικασίες οργανώνεται και παρεμβαίνει στην κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα; Και βέβαια, αν και η συγκεκριμένη έρευνα δεν είναι μια με τη στενή έννοια έρευνα επικαιρότητας, δεν μπορεί παρά να συμπληρωθεί με στοιχεία και ερωτήματα που αφορούν τις πιο σημαντικές εξελίξεις της περιόδου.

3. Η έρευνα του Ινστιτούτου Νίκος Πουланτζάς

Όπως είναι σαφές, η έρευνα του Ινστιτούτου Νίκος Πουλαντζάς επιδιώκει να τροφοδοτήσει και να συμμετέχει στο δημόσιο πολιτικό και επιστημονικό διάλογο για τη νέα γενιά και, με την έννοια αυτή, συνομιλεί με άλλα αντίστοιχα εγχειρήματα. Η ειδοποιός διαφορά της συγκεκριμένης έρευνας είναι ότι αυτή αποτελεί ένα **ετήσιο παρατηρητήριο** των τάσεων εντός της ελληνικής νεολαίας, γεγονός που επιτρέπει -μέσα από τη διαχρονική καταγραφή και σύγκριση δεδομένων- όχι απλώς να αναδειχθούν κάποια στοιχεία που συγκροτούν την ιδιαίτερη ταυτότητα της νέας γενιάς, αλλά και να ιχνηλατηθούν τυχόν μεταβολές, υπό το βάρος του νέου κύκλου επάλληλων κρίσεων στον οποίο αναφερθήκαμε. Πρόκειται για στοιχεία πολύτιμα όχι μόνο βραχυπρόθεσμα, αλλά και σε βάθος χρόνου, καθώς πρόκειται για τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν τους ανθρώπους θα έχουν σήμερα και για πολλά χρόνια ακόμα καθοριστικό ρόλο σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής ζωής.

i. Ταυτότητα της έρευνας

Το τρίτο «κύμα» της έρευνας **Νεολαία. Συνήθειες, αντιλήψεις & πολιτική συμπεριφορά** πραγματοποιήθηκε (συλλογή δεδομένων) μεταξύ 24 και 31 Μαρτίου 2022, με τη συνεργασία της εταιρίας ερευνών Prorata⁸, με τη μέθοδο της **online συμπλήρωσης δομημένου ερωτηματολογίου από τους ερωτώμενους/τις ερωτώμενες, σε πανελλαδικό δείγμα 500 ατόμων ηλικίας 17 έως και 34 ετών⁹ σε όλη την επικράτεια**, μέσω της αποστολής του ερωτηματολογίου **μέσω e-mail σε όσους/όσες έχουν εγγραφεί στο panel διαδικτυακών ερευνών** της εταιρίας Prorata.

ii. Μεθοδολογικές διευκρινίσεις

Από τον σχεδιασμό της έρευνας προκύπτουν και ορισμένα μεθοδολογικά γνωρίσματα που πρέπει να είναι εκ των προτέρων σαφή στον αναγνώστη/στην αναγνώστρια.

Πρώτον, κατά τον σχεδιασμό του δείγματος δεν έχουν τηρηθεί κανόνες δειγματοληψίας που θα εξασφάλιζαν την στατιστική του **αντιπροσωπευτικότητα**. Παρ' όλα αυτά, επιλέχθηκε να παρουσιαστούν τα πρωτογενή (αστάθμιστα) δεδομένα, εκτός από τις περιπτώσεις όπου κρίθηκε αναγκαίο να σταθμιστούν με βάση την προηγούμενη (2019) ψήφο στις ερωτήσεις που θεωρούμε ότι η συσχέτιση με την ψήφο είναι ιδιαίτερα ισχυρή. Ως προς επιμέρους παραμέτρους ωστόσο (ιδίως φύλο, ηλικιακή κατηγορία κ.λπ.) ενθαρρύνουμε τους αναγνώστες και τις αναγνώστριες να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στα αναλυτικά δεδομένα που παραθέτουμε, από όπου προκύπτουν οι διαφοροποιήσεις των επιμέρους υποκατηγοριών.

⁸ Αριθμός μητρώου ΕΣΡ 56. Περισσότερα στοιχεία στο www.prorata.gr

⁹ Για την συγκεκριμένη επιλογή ηλικιακής οριοθέτησης της νεολαίας, βλ. αναλυτικά στην παρουσίαση της έρευνας του 2020.

Δεύτερον, έχει ληφθεί μέριμνα ώστε κάθε παραλήπτης/-τρια του ερωτηματολογίου της έρευνας να έχει πρόσβαση σε αυτό μέσω ενός **μοναδικού συνδέσμου (token)**, με τον οποίο επιτρεπόταν η εφάπαξ συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, ώστε να μην είναι δυνατή η προώθηση του ίδιου συνδέσμου προς άλλους πιθανούς ερωτώμενους και ερωτώμενες.

Τέλος, σε ό,τι αφορά τη **δομή του ερωτηματολογίου**, όπως έχουμε αναφέρει και στις αναλύσεις των προηγούμενων «κυμάτων» της έρευνας, το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει ένα **σταθερό** και ένα **μεταβλητό μέρος**. Το σταθερό μέρος αποτελείται από ερωτήσεις που επαναλαμβάνονται κάθε χρόνο ή σε μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα (ανά 2 ή 3 χρόνια), ώστε να προκύπτουν χρονοσειρές χρήσιμες για τη διαχρονική παρακολούθηση ορισμένων σταθερών κομβικών δεικτών, ενώ το μεταβλητό μέρος περιλαμβάνει ερωτήσεις που αφορούν την εκάστοτε επικαιρότητα ή επιμέρους θεματικές στις οποίες επιλέγουμε να εμβαθύνουμε περαιτέρω κάθε φορά.

B. Συνθήκες ζωής

Για την αποτύπωση των **συνθηκών της ζωής** της νέας γενιάς χρησιμοποιούμε δύο σταθερές, πολύ χαρακτηριστικές ερωτήσεις. Η πρώτη αφορά τη σύνθεση του νοικοκυριού τους και συγκεκριμένα τη συνοίκηση ή μη με άλλα πρόσωπα (γονείς, σύζυγο/σύντροφο, συγκατοίκους) και η δεύτερη την οικονομική στήριξη από τους γονείς ή τους παππούδες. Τα δεδομένα που προκύπτουν και από τις δύο αυτές απαντήσεις είναι χαρακτηριστικά και συμβαδίζουν με όσα έχουν ήδη αποτυπωθεί είτε στατιστικά είτε δημοσιογραφικά: η νέα γενιά **δυσκολεύεται να ανεξαρτητοποιηθεί** και παραμένει

περισσότερο στη **γονική εστία** είτε ευθέως (συνοίκηση) είτε εμμέσως (οικονομική εξάρτηση).

Αναλυτικότερα:

1. Σύνθεση του νοικοκυριού/Συνοίκηση

Τα ευρήματα της έρευνάς μας επιβεβαιώνουν την **εικόνα της νέας γενιάς που ζει στο παιδικό της δωμάτιο**, καθώς ένα πολύ μεγάλο μέρος των ερωτώμενων (**41,4%**) δήλωσαν ότι μένουν με τους γονείς τους. Το ποσοστό αυτό, όπως είναι αναμενόμενο, είναι μεγαλύτερο μεταξύ της νεότερης ηλικιακής υποκατηγορίας του δείγματος (17-24 ετών) και φτάνει το **56,3%**. Ωστόσο, είναι χαρακτηριστικό ότι και **μεταξύ των μεγαλύτερων σε ηλικία** στο δείγμα (25-34 ετών), που κανονικά έχουν ολοκληρώσει το στάδιο τουλάχιστον των βασικών (προπτυχιακών) σπουδών, το ποσοστό αυτό παραμένει υψηλό (**31,6%**). Μάλιστα, είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι συγκρίνοντας τα φετινά στοιχεία (2022) για την υποκατηγορία των 25-34 ετών με εκείνα της έρευνας του 2021, προκύπτει αύξηση σχεδόν 9 ποσοστιαίων μονάδων όσων ζουν με τους γονείς τους (23,0% το 2021 έναντι 31,6% το 2022).

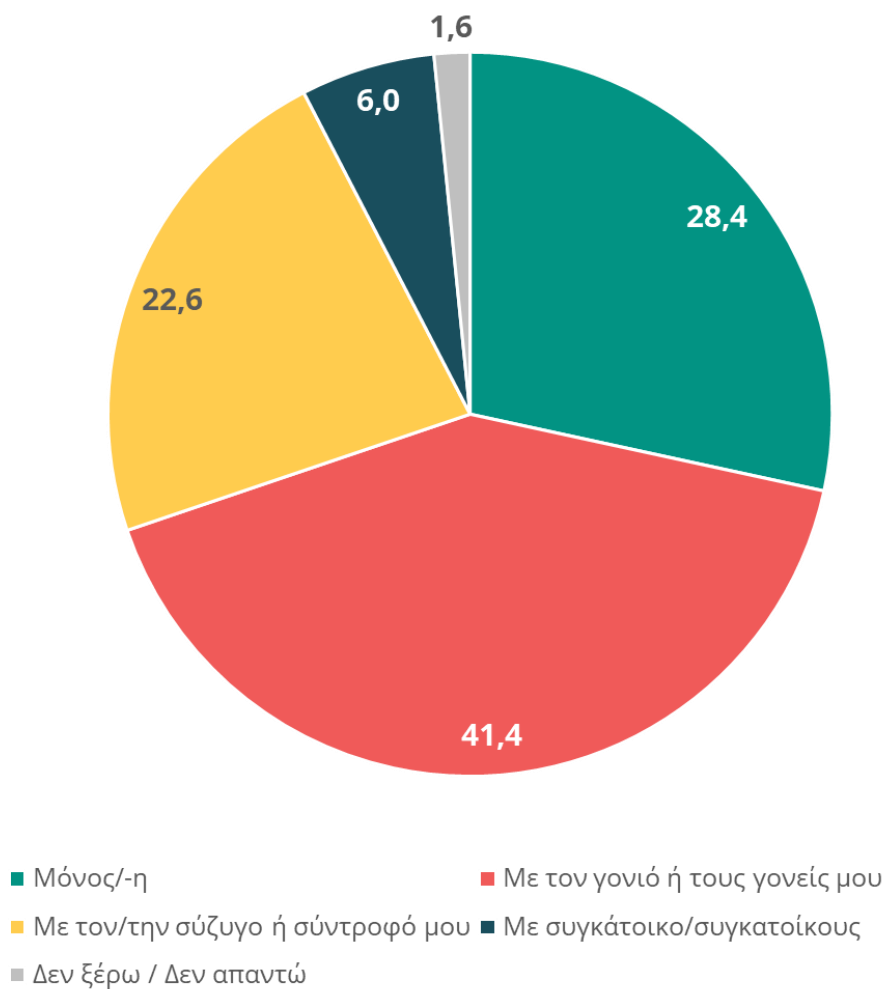
Αντίστοιχη εικόνα εντοπίζουμε και στις διαφοροποιήσεις **ανάλογα με τη θέση στην αγορά εργασίας**. Όπως είναι αναμενόμενο, οι άνεργοι/ες νέοι και νέες μένουν σε πολύ υψηλότερο ποσοστό (**61,9%**) με τους γονείς τους¹⁰, όπως και οι εκτός αγοράς εργασίας¹¹ (**52,8%**). Ωστόσο, το πιο ενδιαφέρον και ανησυχητικό εύρημα, που είναι ενδεικτικό του εξαιρετικά χαμηλού ύψους των μισθών ειδικά των νέων, που δεν τους επιτρέπει να ανταπεξέλθουν στο **κόστος της**

¹⁰ Τα ποσοστά που αφορούν τους άνεργους/τις άνεργες στο δείγμα μας είναι ενδεικτικά, καθώς ο μικρός απόλυτος αριθμός τους (N<60) δεν επιτρέπει έγκυρες στατιστικές γενικεύσεις.

¹¹ Ως «εκτός αγοράς εργασίας» στην έρευνά μας κωδικοποιούμε τους στρατευμένους, τους/τις ασχολούμενους/ες αποκλειστικά με τα οικιακά και τους μαθητές/τριες, φοιτητές/τριες κ.λπ. που δεν εργάζονται.

αυτόνομης διαβίωσης, είναι το γεγονός ότι σχεδόν ένας στους τρεις (**32,5%**) των **εργαζόμενων** νέων διαμένει με τους γονείς του/της.

Γράφημα 1: Σύσταση νοικοκυριού-Συνοίκηση [«Αυτή την περίοδο ζείτε...»]

Πίνακας 1 : Σύθεση νοικοκυριού-Συνοίκηση ανά ηλικιακή υποκατηγορία

	Σύνολο	17-24	25-34
Μόνος/-η	28,4%	31,2%	26,6%
Με τον γονιό ή τους γονείς μου	41,4%	56,3%	31,6%
Με τον/την σύζυγο ή σύντροφό μου	22,6%	4,5%	34,6%
Με συγκάτοικο/ συγκατοίκους	6,0%	5,5%	6,3%
Δεν ξέρω / Δεν απαντώ	1,6%	2,5%	1,0%

Πίνακας 2: Σύθεση νοικοκυριού - Συνοίκηση ανά ένταξη ή μη στην αγορά εργασίας

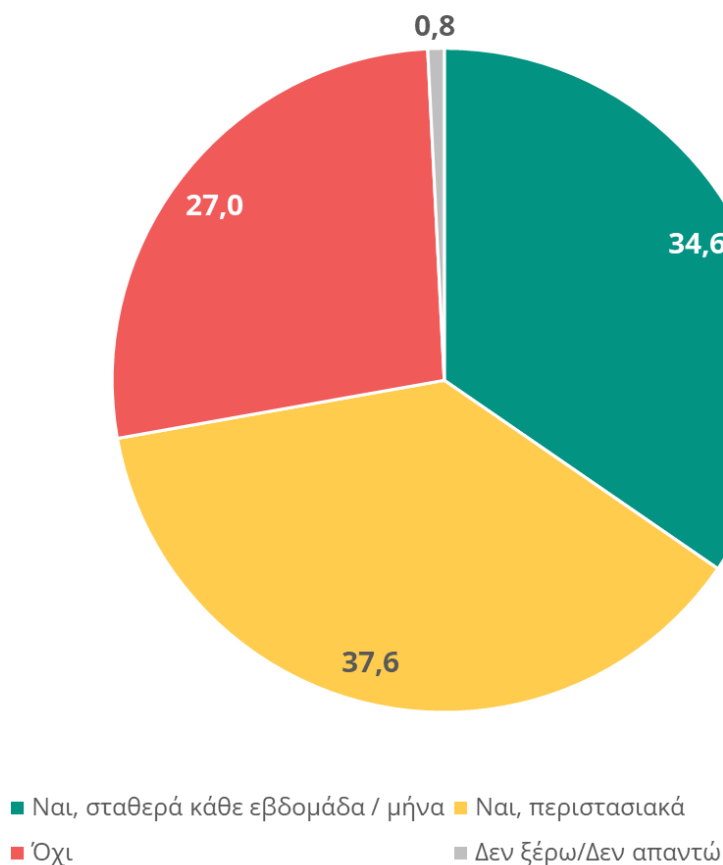
	Σύνολο	Εκτός αγοράς εργασίας	Εργαζόμενοι/ες	Άνεργοι/ες*
Μόνος/-η	28,4%	32,5%	27,7%	16,7%
Με τον γονιό ή τους γονείς μου	41,4%	52,8%	32,5%	61,9%
Με τον/την σύζυγο ή σύντροφό μου	22,6%	8,6%	32,2%	11,9%
Με συγκάτοικο/ συγκατοίκους	6,0%	3,7%	6,8%	9,5%
Δεν ξέρω / Δεν απαντώ	1,6%	2,5%	0,7%	0,0%

*Ενδεικτικά ποσοστά λόγω μικρού απόλυτου αριθμού στο δείγμα (N<60)

2. Οικονομική στήριξη από την οικογένεια

Ως προς τη δεύτερη ερώτηση γύρω από τις συνθήκες της ζωής τους, αυτή της λήψης οικονομικής βοήθειας από τους γονείς ή τους παππούδες, ανεξάρτητα από τη διαβίωση ή μη στο ίδιο σπίτι μαζί τους, είναι επίσης χαρακτηριστικό το γεγονός ότι περισσότεροι από τους επτά στους δέκα (**72,2%**) δήλωσαν ότι λαμβάνουν οικονομική βοήθεια από τους γονείς ή τους παππούδες τους, εκ των οποίων το **34,6%** σταθερά (κάθε βδομάδα/μήνα). Το ποσοστό αυτό είναι αντίστοιχο με τα ευρήματα των προηγούμενων ερευνών, καθώς το 2021 δήλωσε ότι λαμβάνει βοήθεια από τους γονείς/παππούδες το 70,0%.

Γράφημα 2 : Οικονομική στήριξη από την οικογένεια [«Ανεξάρτητα από το αν ζείτε μαζί τους ή όχι, σας βοηθάνε οικονομικά οι γονείς ή οι παππούδες σας;»]

Μάλιστα, η **οικονομική εξάρτηση από την πατρική/μητρική οικογένεια** δεν είναι ένα φαινόμενο που αφορά μόνο τους νεότερους/τις νεότερες στο δείγμα (αν και, όπως είναι αναμενόμενο, το **57,8%** των ερωτώμενων 17-24 ετών δήλωσαν ότι λαμβάνουν σταθερά οικονομική στήριξη και το **27,6%** περιστασιακά, δηλαδή συνολικά το **85,4%**), αλλά και την υποκατηγορία των 25-34 ετών, σε ποσοστά **19,3%** (σταθερή) και **44,2%** (περιστασιακή οικονομική στήριξη) αντίστοιχα. Μάλιστα, το ποσοστό των ερωτώμενων 25-34 ετών που λαμβάνει οικονομική βοήθεια από γονείς/παππούδες (συνολικά **63,5%**) εμφανίζεται αρκετά αυξημένο (+8,5 ποσοστιαίες μονάδες) σε σύγκριση με τα ευρήματα του 2021, όπου το αντίστοιχο ποσοστό ανήλθε σε **55,0%**.

Πίνακας 3: Οικονομική στήριξη από την οικογένεια ανά ηλικιακή υποκατηγορία

	Σύνολο	17-24	25-34
Ναι, σταθερά κάθε εβδομάδα / μήνα	34,6	57,8%	19,3%
Ναι, περιστασιακά	37,6	27,6%	44,2%
Όχι	27,0	13,1%	36,2%
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	0,8	1,5%	0,3%

Αντίστοιχα, η οικονομική στήριξη από την οικογένεια είναι σχεδόν καθολική μεταξύ των άνεργων νέων (**90,5%**) και των ευρισκόμενων εκτός αγοράς εργασίας (**88,9%**), στοιχείο αναμενόμενο, αλλά ενδεικτικό ωστόσο της ανεπάρκειας της επίσημης κρατικής μέριμνας (είτε του επιδόματος ανεργίας στην πρώτη κατηγορία είτε υποτροφιών, φοιτητικής στέγης κ.λπ. στη

δεύτερη κατηγορία). Παρ' όλα αυτά, παραμένει ιδιαίτερα υψηλή και μεταξύ των **εργαζόμενων** νέων, που δήλωσαν ότι λαμβάνουν βοήθεια από την οικογένεια σε ποσοστό **60,3%** (17,1% σταθερά και 43,2% περιστασιακά).

Πίνακας 4: Οικονομική στήριξη από την οικογένεια ανά ένταξη ή μη στην αγορά εργασίας

	Σύνολο	Εκτός αγοράς εργασίας	Εργαζόμενοι/ες	Άνεργοι/ες*
Ναι, σταθερά κάθε εβδομάδα / μήνα	34,6%	64,4%	17,1%	38,1%
Ναι, περιστασιακά	37,6%	24,5%	43,2%	52,4%
Όχι	27,0%	8,6%	39,7%	9,5%
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	0,8%	2,5%	0,0%	0,0%

*Ενδεικτικά ποσοστά λόγω μικρού απόλυτου αριθμού στο δείγμα (N<60)

➤ Συνολικά, η νέα γενιά στη χώρα μας χαρακτηρίζεται από **υψηλό βαθμό εξάρτησης από την πατρική/μητρική οικογένεια για την εξασφάλιση των υλικών πόρων της ζωής της**, είτε άμεσα (συνοίκηση) είτε έμμεσα (σταθερή ή περιστασιακή οικονομική βοήθεια).

➤ Το φαινόμενο αυτό, αν και με διαφοροποιήσεις ως προς την έντασή του, έχει **οριζόντια χαρακτηριστικά** και αφορά τόσο τις μικρότερες όσο και τις μεγαλύτερες ηλικίες εντός της νεολαίας και αντίστοιχα εργαζόμενους/ες και μη.

➤ Οι **συνέπειες** της εξάρτησης αυτής είναι πολλές και πολυεπίπεδες: από ψυχολογικές μέχρι κοινωνικές, πολιτισμικές και δημογραφικές- το οποίο θα δούμε να επιβεβαιώνεται ή/και να εξηγείται από άλλα ευρήματα της έρευνας που παρουσιάζονται παρακάτω.

Γ. Παρόν και μέλλον

Πηγαίνοντας ένα βήμα πέρα από τις αντικειμενικές συνθήκες της τρέχουσας καθημερινότητας και των συνθηκών της ζωής των νέων που είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, έχει ενδιαφέρον να εξετάσει κανείς την **υποκειμενική πρόσληψη** της ζωής των νέων, με άλλα λόγια το πόσο ικανοποιημένοι/-ες είναι από το παρόν τους και πόσο σίγουροι/-ες αισθάνονται για το μέλλον τους, καθώς τι τους/τις ανησυχεί περισσότερο.

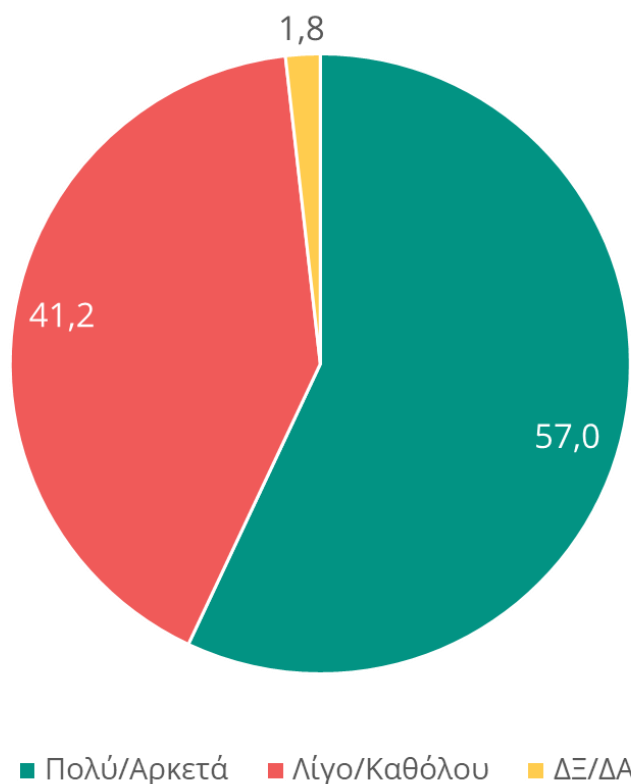
1. Ικανοποίηση από τη ζωή

Όπως και στα προηγούμενα «κύματα» της έρευνας, οι νέοι και οι νέες, **παρά τις δύσκολες αντικειμενικές συνθήκες που βιώνουν, παραμένουν συνολικά «πολύ» ή «αρκετά» ικανοποιημένοι/ες από τη ζωή τους** κατά πλειοψηφία (**57,0%**). Όπως έχουμε επισημάνει και στο παρελθόν, η ικανοποίηση αυτή σχετίζεται αφ' ενός με τη συνήθως θετικότερη στάση της νεότητας απέναντι στη ζωή και με τη σχετική βελτίωση του οικονομικού κλίματος και των κοινωνικών δεικτών σταδιακά και κυρίως από το 2018 και μετά, αφ' ετέρου με το γεγονός ότι, όπως δείχνουν οι σχετικές μελέτες¹², η παρατεταμένη επισφάλεια τείνει να ενεργοποιεί εναλλακτικές «στρατηγικές επιβίωσης» και μια αναγκαστική **προσαρμογή** των υποκειμένων σε

¹² Βλ. αντί πολλών τη μελέτη των Θ. Κακουλίδου, Π. Κορφιάτη, Κ. Μελίδη, Μ. Τουρτούρη με τίτλο «Η ζώνη της επισφάλειας στην Ελλάδα. Εμπειρίες και προτάσεις πολιτικής» (Ινστιτούτο Νίκος Πουλαντζάς, 2021), όπου και περαιτέρω παραπομπές.

κατώτερα επίπεδα διαβίωσης και προσδοκιών. Με άλλα λόγια, θα μπορούσε κανείς να πει ότι οι νέοι και οι νέες είναι ικανοποιημένοι/ες από τη ζωή τους, **δεδομένων των συνθηκών**.

Γράφημα 3: Ικανοποίηση από τη ζωή [«Συνολικά μιλώντας, πόσο ικανοποιημένος/η θα λέγατε ότι είστε από τη ζωή σας;»]

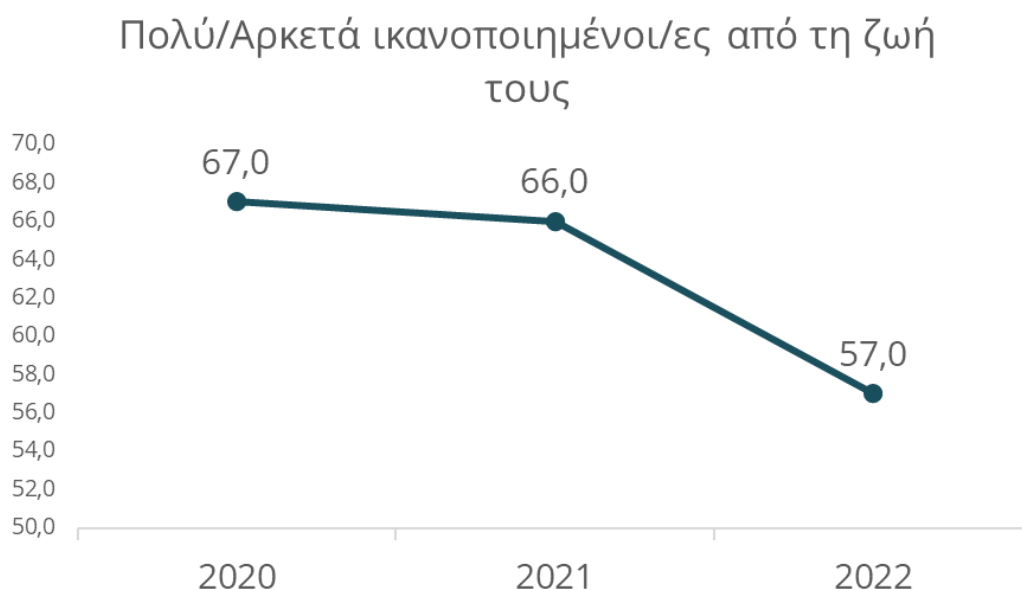

Αυτό που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και σηματοδοτεί μια **αντιστροφή της τάσης βελτίωσης του κλίματος** που είχε φανεί αμέσως μετά το τέλος της οικονομικής κρίσης και την έξοδο από το μηχανισμό των μνημονίων¹³, είναι ότι το ποσοστό όσων δήλωσαν «πολύ» ή «αρκετά» ικανοποιημένοι/ες από τη ζωή τους **μειώθηκε** σε σύγκριση με το 2021 κατά 9 ποσοστιαίες μονάδες (57,0% το 2022 έναντι 66,0% το 2021), και μάλιστα παρά το γεγονός ότι η έρευνα το

¹³ Βλ. την ανάλυση για το 1^ο κύμα της έρευνας του 2020: <https://poulantzas.gr/yliko/erevna-neolea-synithies-antilipsis-politiki-syberifora/>

2021 πραγματοποιήθηκε «στην καρδιά» του μεγάλης διάρκειας lockdown της εποχής (Νοέμβριος 2020-Μάιος 2021), με ό,τι συνέπειες αυτό είχε στην ψυχολογία και στην καθημερινότητα των νέων ανθρώπων. Με άλλα λόγια, σήμερα οι νέοι και οι νέες δηλώνουν λιγότερο ικανοποιημένοι/ες από τη ζωή τους σε σύγκριση με μία περίοδο κατά την οποία ήταν σε ισχύ μια σειρά από απαγορεύσεις εξόδου, διασκέδασης, συνάθροισης κ.λπ., κάτι που πρέπει να προβληματίσει ιδιαίτερα.

Γράφημα 4: Ικανοποίηση από τη ζωή - Διαχρονικά

Τέλος, ως προς τις διαφοροποιήσεις ανά επιμέρους ομάδες, περισσότερο ικανοποιημένοι/ες από τη ζωή τους είναι οι νεότεροι/ες σε ηλικία (17-24 ετών) σε ποσοστό **64,3%** και οι νέες γυναίκες σε ποσοστό **62,7%**.

Πίνακας 5: Ικανοποίηση από τη ζωή ανά ηλικιακή κατηγορία

	Σύνολο	17-24	25-34
Πολύ/Αρκετά	57,0%	64,3%	52,2%
Λίγο/Καθόλου	41,2%	33,2%	46,5%
ΔΞ/ΔΑ	1,8%	2,5%	1,3%

Πίνακας 6: Ικανοποίηση από τη ζωή ανά φύλο

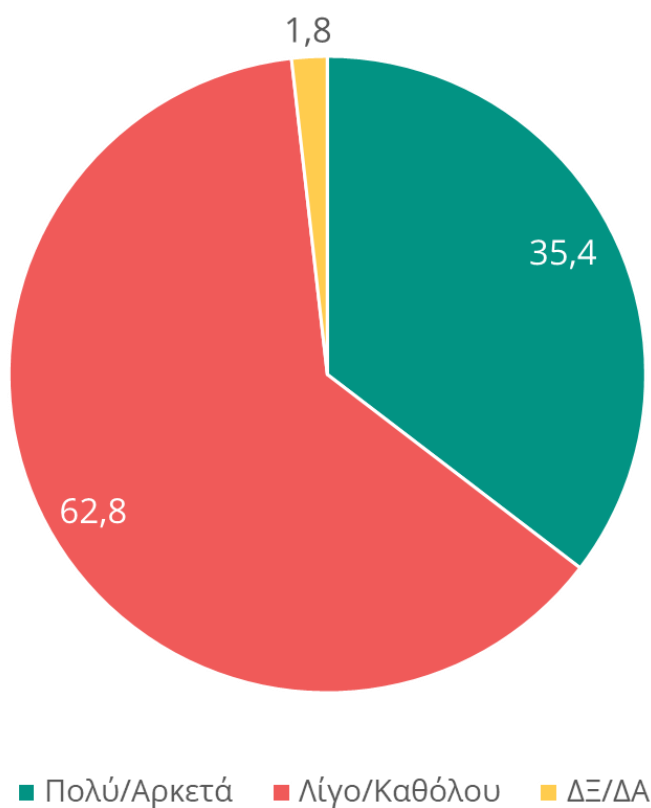
	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Άλλο/Δεν αποδέχομαι τη διάκριση*
Πολύ/Αρκετά	57,0%	54,5%	62,7%	57,1%
Λίγο/Καθόλου	41,2%	44,3%	34,7%	28,6%
ΔΞ/ΔΑ	1,8%	1,2%	2,7%	14,3%

*Ενδεικτικά ποσοστά λόγω μικρού απόλυτου αριθμού στο δείγμα (N<60)

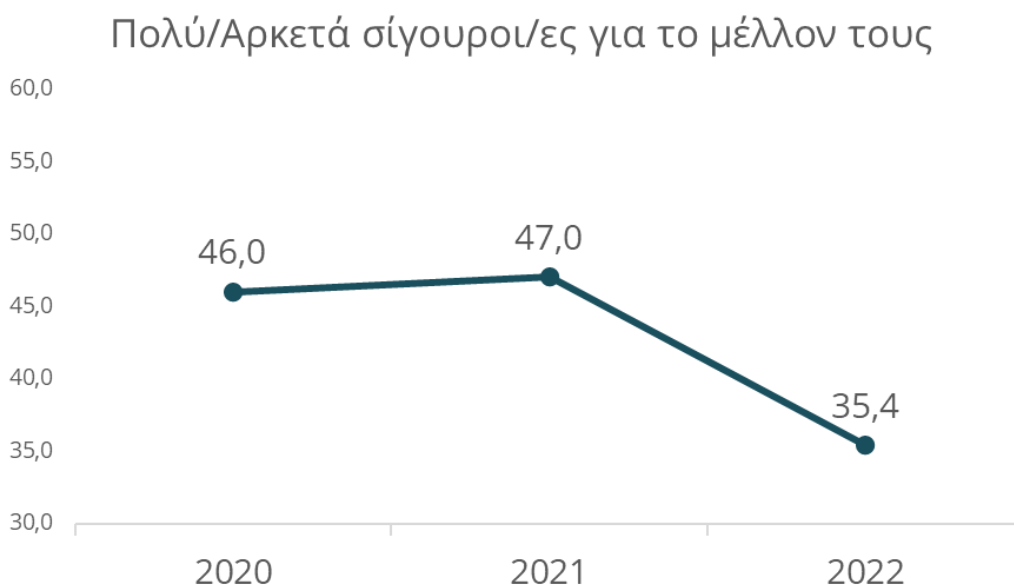
2. Σιγουριά για το μέλλον

Την εκτίμηση ότι η ικανοποίηση από τη ζωή αποτελεί μάλλον μια προσαρμογή των απαιτήσεων των νέων ανθρώπων στις δεδομένες συνθήκες και όχι μια ένδειξη πραγματικής ποιότητας ζωής επιβεβαιώνουν τα δεδομένα που προκύπτουν από τις απαντήσεις σχετικά με το μέλλον τους, όπου η εικόνα αντιστρέφεται πλήρως. «Πολύ» ή «αρκετά» σίγουροι/ες για το μέλλον τους δηλώνουν μόλις λίγο περισσότεροι από ένας στους τρεις (**35,4%**), ποσοστό μάλιστα μειωμένο κατά σχεδόν 12 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με την αντίστοιχη έρευνα του 2021 (47,0%).

Γράφημα 5: Σιγουριά για το μέλλον [«Όταν σκέφτεστε το προσωπικό σας μέλλον, πόσο σίγουρος/-η αισθάνεστε;»]

Γράφημα 6: Σιγουριά για το μέλλον - Διαχρονικά

Μάλιστα, η **ανασφάλεια** για το μέλλον πλήττει περισσότερο τις νέες **γυναίκες**, αφού δηλώνουν «πολύ»/«αρκετά» σίγουρες για το μέλλον τους μόλις σε ποσοστό **24,0%**¹⁴, ενώ επίσης μεγαλύτερη ανασφάλεια -ενδεχομένως συνυφασμένη με το γεγονός ότι έχουν πλέον μεγαλύτερη εμπειρία από τις συνθήκες της αγοράς εργασίας- έχουν οι μεγαλύτεροι σε ηλικία (25-34 ετών), που δηλώνουν «λίγο» ή «καθόλου» σίγουροι/ες για το μέλλον τους σε ποσοστό **65,1%** (έναντι 59,3% της ηλικιακής υποκατηγορίας 17-24 ετών).

¹⁴ Το ίδιο παρατηρείται και μεταξύ των μη δυαδικών προσώπων ή προσώπων που προσδιορίζονται με άλλο τρόπο ως προς το φύλο τους, ωστόσο ο μικρός αριθμός τους στο δείγμα δεν επιτρέπει έγκυρες στατιστικές γενικεύσεις.

Πίνακας 7: Σιγουριά για το μέλλον ανά φύλο

	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Άλλο/Δεν αποδέχομαι τη διάκριση*
Πολύ/Αρκετά	35,4%	40,8%	24,0%	14,3
Λίγο/Καθόλου	62,8%	57,4%	74,0%	85,7%
ΔΞ/ΔΑ	1,8%	1,7%	2,0%	0,0%

*Ενδεικτικά ποσοστά λόγω μικρού απόλυτου αριθμού στο δείγμα (N<60)

Πίνακας 8: Σιγουριά για το μέλλον ανά ηλικιακή κατηγορία

	Σύνολο	17-24	25-34
Πολύ/Αρκετά	35,4%	38,2%	33,6%
Λίγο/Καθόλου	62,8%	59,3%	65,1%
ΔΞ/ΔΑ	1,8%	2,5%	1,3%

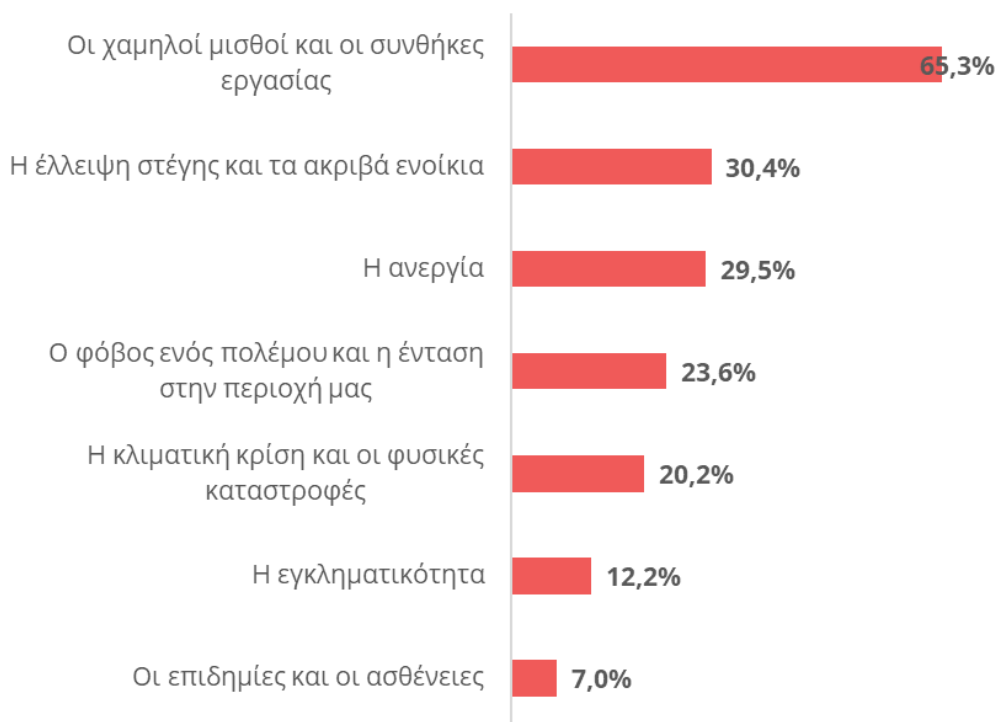

3. Παράγοντες ανησυχίας για το μέλλον

Εμβαθύνοντας στα ειδικότερα θέματα που απασχολούν στους νέους και στις νέες στη χώρα μας, είναι σαφές ότι **οι ανησυχίες τους είναι πρωτίστως υλικές**, κάτι που δεν αποτελεί έκπληξη με βάση τις συνθήκες της ζωής τους και όσα γνωρίζουμε για την ανεργία των νέων, το ύψος των μισθών και την εργασιακή και οικονομική επισφάλεια. Αναλυτικότερα, οι χαμηλοί **μισθοί** και οι **συνθήκες εργασίας** είναι ο παράγοντας που ανησυχεί με διαφορά την πλειοψηφία των νέων (**65,3%**), ενώ ακολουθούν το πρόβλημα της **έλλειψης στέγης** και τα **ακριβά ενοίκια (30,4%)** και η **ανεργία (29,5%)**.

Είναι δε χαρακτηριστικό το γεγονός ότι το ενδεχόμενο ενός πολέμου ήρθε μόλις τέταρτο (**23,6%**) στις απαντήσεις των ερωτώμενων σχετικά με το τι τους προκαλεί τη μεγαλύτερη ανησυχία για το μέλλον τους, παρά το γεγονός ότι η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της κορύφωσης της ρωσικής επίθεσης στην Ουκρανία. Αντίστοιχα, η επίπτωση της πανδημίας -που έχει αναστατώσει όλο τον πλανήτη επί δύο χρόνια- φαίνεται ότι ξεθωριάζει και υποχωρεί μπροστά στο πρόβλημα της επιβίωσης, αφού μόλις το **7,0%** δήλωσε ότι ανησυχεί για άλλες επιδημίες στο μέλλον.

Γράφημα 7: Παράγοντες ανησυχίας για το μέλλον [«Σε ό,τι σας αφορά προσωπικά, τι σας προκαλεί μεγαλύτερη ανησυχία για το μέλλον;»*]

*Έως 2 απαντήσεις – Οι απαντήσεις δεν αθροίζονται στο 100%

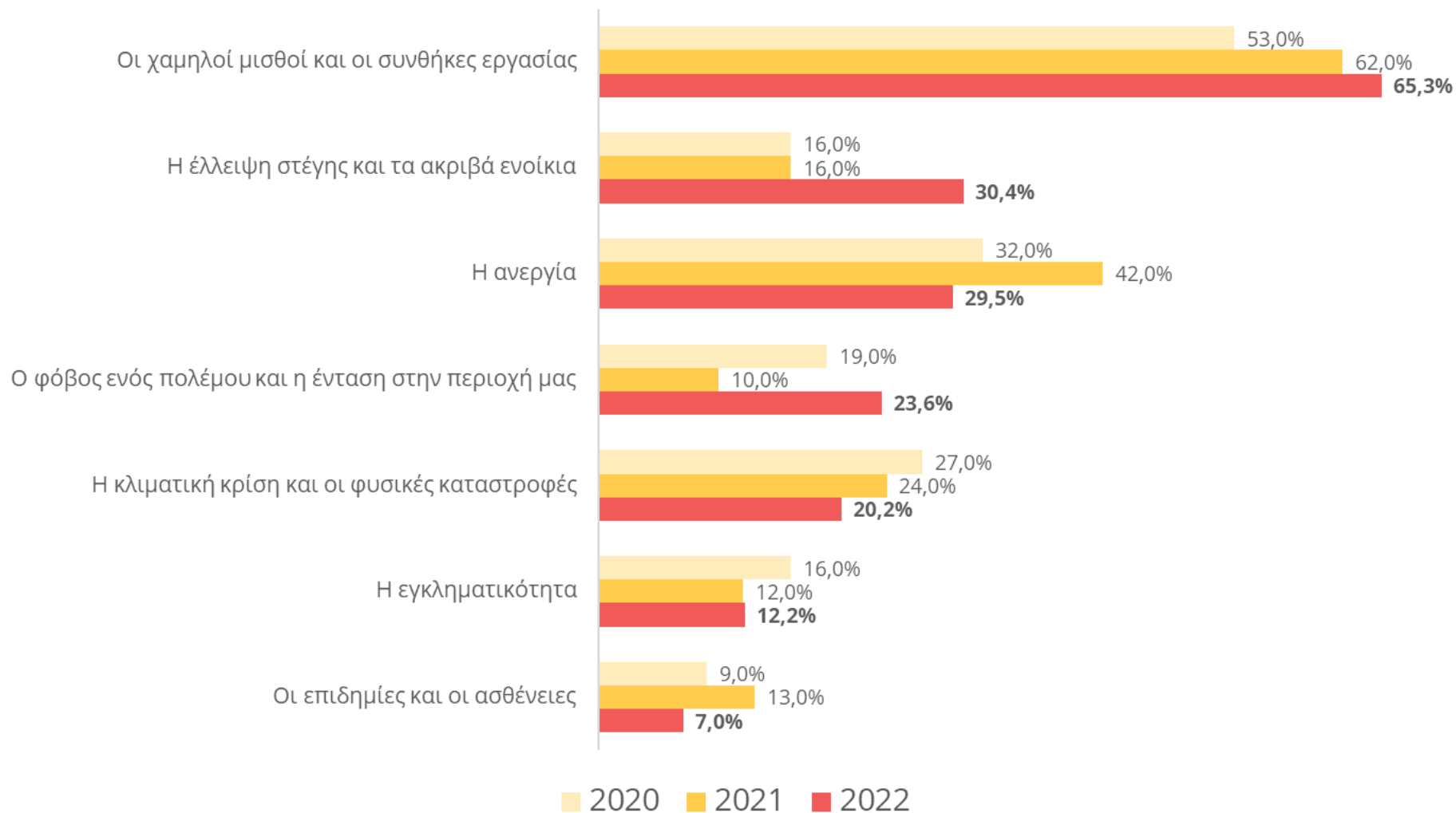
Ακόμη πιο αποκαλυπτική είναι η **διαχρονική σύγκριση** των απαντήσεων της φετινής έρευνας με εκείνες του 2020 και του 2021. Αναλυτικότερα:

- Χαρακτηριστική είναι η αύξηση που σημείωσαν οι απαντήσεις για τους χαμηλούς μισθούς και τις συνθήκες εργασίας ως παράγοντα ανησυχίας για το μέλλον (+3,3 μονάδες σε σύγκριση με το 2021 και συνολικά +12,3 μονάδες από το 2020), ενώ το **πρόβλημα επιβίωσης** που αντιμετωπίζει η νέα γενιά αντικατοπτρίζεται πολύ σαφώς στην **έκρηξη των απαντήσεων για την έλλειψη στέγης και τα ακριβά ενοίκια** (+14,4 μονάδες σε έναν χρόνο).
- Αντίθετα, ενθαρρυντική είναι η **υποχώρηση της ανεργίας** ως παράγοντα ανησυχίας για το μέλλον (-12,5 μονάδες). Ωστόσο, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι το πολύ υψηλό ποσοστό του 2021 σχετίζεται και με το παρατεταμένο lockdown της εποχής εκείνης που είχε

οδηγήσει σε μαζικές αναστολές ή απώλειες θέσεων εργασίας, ειδικά σε επισφαλείς θέσεις ή σε κλάδους όπως το λιανεμπόριο και η εστίαση, που κατεξοχήν απασχολούνται νέοι/νέες.

- Αναμενόμενη είναι η αύξηση που καταγράφεται στις απαντήσεις για το ενδεχόμενο ενός **πολέμου**, ενόψει της κατάστασης στην Ουκρανία, αν και το θέμα εξακολουθεί να μην είναι πρωτεύον για τους νέους/τις νέες. Μάλιστα, οι απαντήσεις του 2022 ελάχιστα ξεπέρασαν το ποσοστό των απαντήσεων του 2020 (19,0%), που θεωρούμε ότι οφείλονται στα γεγονότα στον Έβρο και στην όξυνση των ελληνοτουρκικών σχέσεων που είχε καταγραφεί στις αρχές του 2020.
- Υποχώρηση τέλος καταγράφεται σε δύο φαινόμενα που σύμφωνα με τη διεθνή συζήτηση αποτελούν τις σημαντικότερες ίσως κρίσεις της εποχής μας. Όπως ήδη αναφέραμε, ο φόβος **επιδημιών** και ασθενειών υποχώρησε (-6,0 μονάδες) σε σχέση με το 2021, όπου επίσης κατείχε μια χαμηλή θέση -κάτι που ενδεχομένως σχετίζεται με την εγγενή σύνδεση της νεότητας με την υγεία, που έχει ως αποτέλεσμα οι νέοι/ες να μην ανησυχούν για αυτό.
- Αντίστοιχα όμως υποχώρησε, αν και βρίσκεται συνολικά σε πιο υψηλά επίπεδα, και η προτεραιότητα που δίνεται στην **κλιματική κρίση** και τις φυσικές καταστροφές ως παράγοντα ανησυχίας για το μέλλον (-3,8 μονάδες σε σύγκριση με το 2021 και συνολικά -6,8 μονάδες από το 2020), και μάλιστα παρά το γεγονός ότι της έρευνας προηγήθηκαν τόσο οι μεγάλες καταστροφικές πυρκαγιές του καλοκαιριού του 2021, όσο και οι χιονοπτώσεις της κακοκαιρίας «Ελπίδα».

Γράφημα 8: Παράγοντες ανησυχίας για το μέλλον - Διαχρονικά

➤ Η νέα γενιά εμφανίζεται **γενικά ικανοποιημένη** από τη ζωή της **δεδομένων ωστόσο των συνθηκών**, έχοντας δηλαδή αποδεχτεί και προσαρμοστεί στα δύσκολα αντικειμενικά δεδομένα της ζωής της, και, κυρίως, **με τάσεις ραγδαίας υποχώρησης** της ικανοποίησης αυτής.

➤ Αυτό είναι συναφές με τα **υψηλά και γρήγορα αυξανόμενα ποσοστά ανασφάλειας** που καταγράφονται μεταξύ των νέων -και ιδίως των νέων γυναικών- για το μέλλον τους.

➤ Η βάση των φαινομένων αυτών είναι **πρωτίστως και με διαφορά υλική** και σχετίζεται με τις εργασιακές και μισθολογικές συνθήκες που βιώνει η νέα γενιά και την αδυναμία της να ανταποκριθεί στο κόστος βασικών αναγκών, όπως η στέγη.

➤ Αυτό οδηγεί σε μια **σχετική διαφοροποίηση των νέων στη χώρα μας σε σύγκριση τόσο με τις μεγαλύτερες γενιές όσο και με τη νεολαία άλλων χωρών**: η σημασία που αποδίδεται συγκριτικά σε «μεγάλα» θέματα (όπως η κλιματική κρίση ή η πανδημία) της διεθνούς συζήτησης υποχωρεί μπροστά στην άμεση πίεση των προβλημάτων επιβίωσης. Το κατά πόσο αυτό οδηγεί σε μια πιο ταξική πρόσληψη της πολιτικής, έναντι περισσότερο μετα-υλιστικών προτεραιοτήτων που συνήθως λέμε ότι χαρακτηρίζουν την πολιτικοποίηση των νεότερων γενεών είναι προς διερεύνηση.

Δ. Στην εποχή των επάλληλων κρίσεων

Όπως ήδη αναφέραμε στην εισαγωγή, το πλαίσιο μέσα στο οποίο πραγματοποιήθηκε το φετινό τρίτο «κύμα» της έρευνας είναι αυτό που ορίζουν οι **επάλληλες ή, ορθότερα, αλληλοτροφοδοτούμενες κρίσεις** της τελευταίας διετίας, που καθιστούν αμφίβολη τη μετάβαση σε κάποιου είδους «κανονικότητα» μεσοπρόθεσμα. Είναι επομένως εύλογο ότι επιλέξαμε να αναζητήσουμε την **επίπτωση** των κρίσεων αυτών στη νέα γενιά, έστω σε ένα πρώτο επίπεδο με μία μικρή ομάδα εξειδικευμένων ερωτήσεων -καθώς θα απαιτούνταν μια ολόκληρη έρευνα για καθένα από τα θέματα αυτά. Η επιλογή αυτή δεν υπαγορεύεται μόνο από την ανάγκη συνομιλίας με την επικαιρότητα, αλλά πολύ περισσότερο από την ανάγκη να καταγραφούν «εν θερμώ» οι αντιδράσεις της νέας γενιάς σε σημαντικά εν εξελίξει φαινόμενα (κρίση τιμών, πανδημία, ενεργειακή κρίση, πόλεμος, κλιματική κρίση) ως βάση για περαιτέρω διερεύνηση.

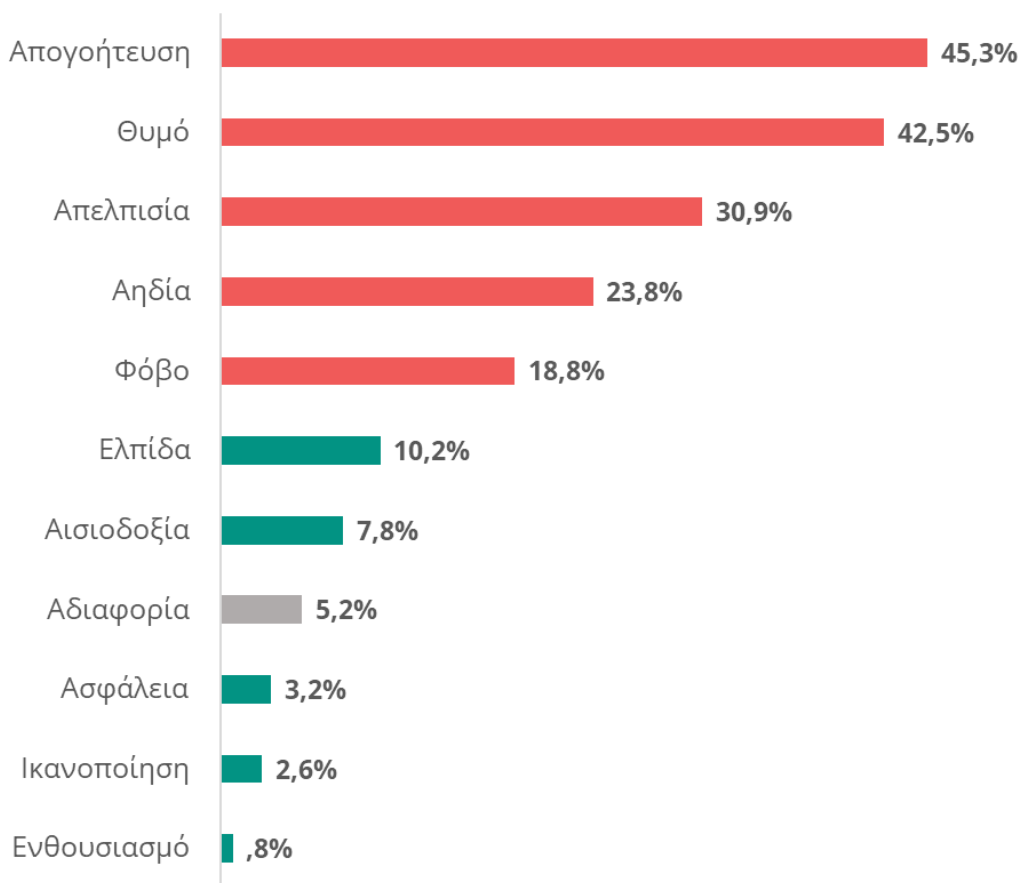
1. Συναισθήματα

Η κυριαρχία **αρνητικών συναισθημάτων** είναι ένα φαινόμενο που παρατηρήσαμε και στα προηγούμενα «κύματα» της έρευνας και επιβεβαιώνεται και φέτος: Το **84,4%** των συνολικών απαντήσεων στο ερώτημα τι συναισθήματα τους προκαλεί η σημερινή οικονομική και πολιτική κατάσταση στη χώρα αφορά αρνητικά συναισθήματα, και πιο αναλυτικά τα επικρατέστερα συναισθήματα είναι η απογοήτευση (**45,3%**), ο θυμός (**42,5%**) και -κάτι ιδιαίτερα προβληματικό, ειδικά για νέους ανθρώπους- η απελπισία (**30,9%**).

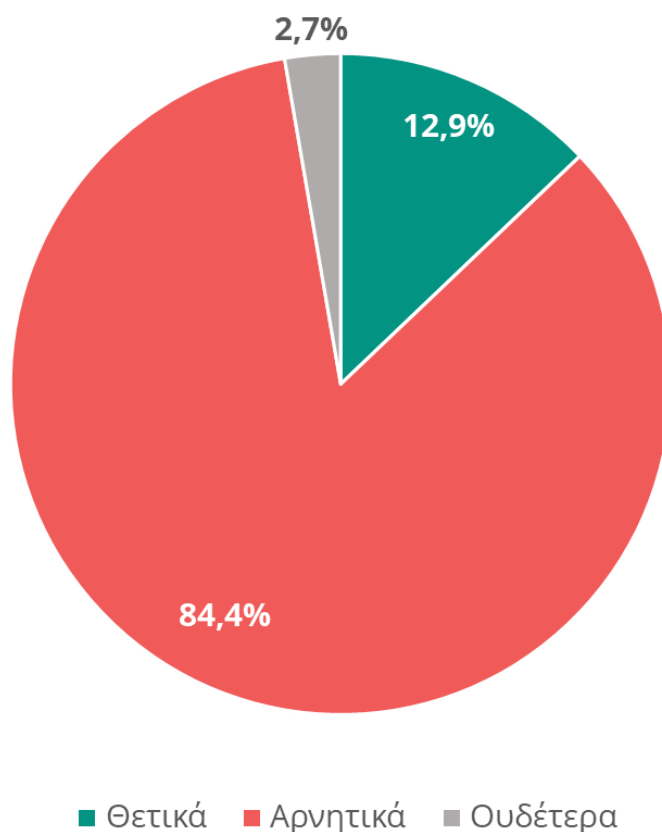
Η συνολική εικόνα των συναισθημάτων που προκαλεί στους νέους και στις νέες η σημερινή κατάσταση αντικατοπτρίζει με σαφήνεια την κατάσταση που βιώνουν, κυρίως όμως δείχνει ότι

υπάρχει το **υπόβαθρο μιας κινητοποίησης** της νέας γενιάς, αφού ο θυμός είναι γενικά παράγοντας ενεργοποίησης και ευνοεί την αλλαγή (σε αντίθεση με άλλα συναισθήματα και ιδίως τον φόβο), ενώ η απελπισία είναι ενδεικτική μιας κοινωνικής ομάδας που «δεν έχει τίποτα να χάσει». Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι η επικράτηση αρνητικών συναισθημάτων δεν προεξοφλεί ούτε αυτή καθαυτή την ενεργοποίηση της νεολαίας ούτε, πολύ περισσότερο, την κατεύθυνση της ενεργοποίησης αυτής. Ή, με άλλα λόγια, ο θυμός και η απελπισία μπορεί και να αποτελέσουν το υπόβαθρο αρνητικών φαινομένων (όπως π.χ. η τυφλή βία ή η άνοδος του πολιτικού κυνισμού, της αντιπολιτικής και της ακροδεξιάς) αν δεν μετασχηματιστούν σε θετικές διεκδικήσεις και προτάγματα.

Γράφημα 9: Συναισθήματα [«Αναλογιζόμενος/η την σημερινή οικονομική και πολιτική κατάσταση της χώρας ποια δύο από τα παρακάτω συναισθήματα νιώθετε κυρίαρχα;»]

Γράφημα 10: Συναισθήματα - Ομαδοποιημένα (θετικά vs αρνητικά)

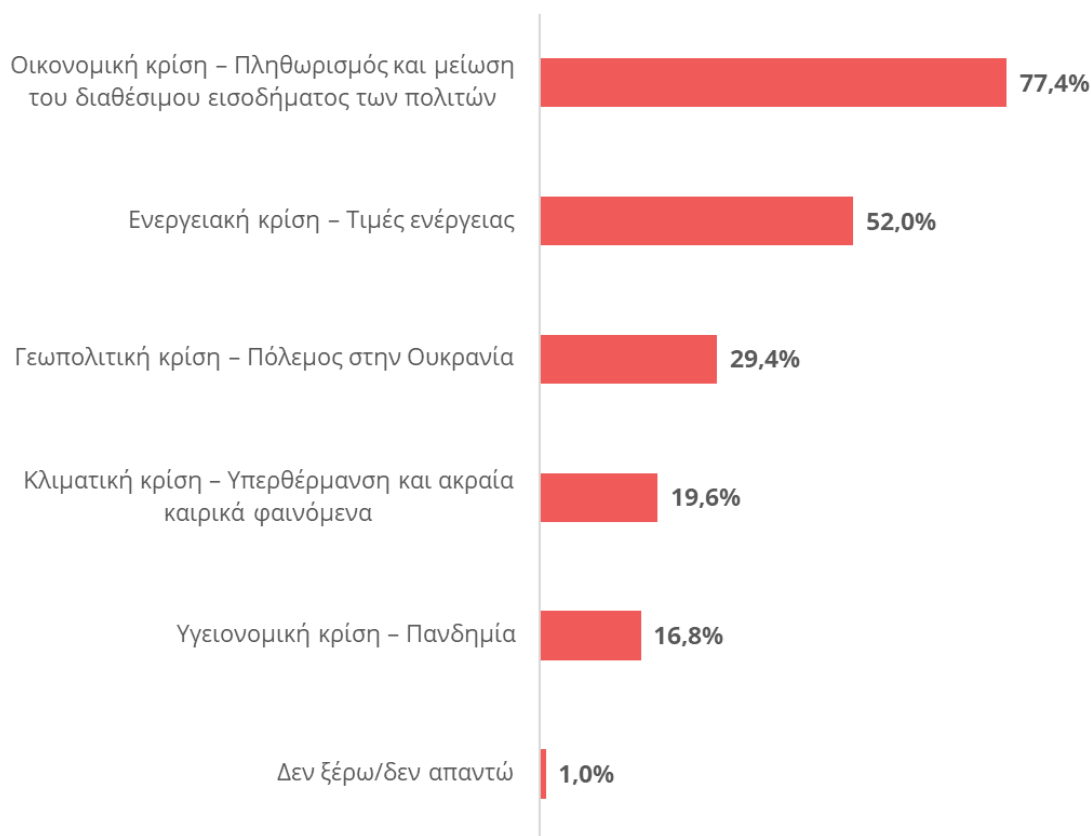
2. Προβληματισμός για τις επιμέρους κρίσεις

Στην ευθεία ερώτηση **ποια από τις πολλές κρίσεις που αντιμετωπίζουμε αθροιστικά το τελευταίο διάστημα τους/τις προβληματίζει περισσότερο** για τις συνέπειες που ενδέχεται να έχει στη χώρα μας, οι νέοι και οι νέες έδωσαν συντριπτικό προβάδισμα στην **οικονομική κρίση** που οριοθετείται από τον πληθωρισμό και τη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος των πολιτών (**77,4%**), με την συναφή **ενεργειακή κρίση** και την άνοδο των τιμών της ενέργειας να ακολουθεί με **52,0%**. Αντίθετα, όλες οι άλλες διαστάσεις που συνθέτουν τη νέα περίοδο κρίσης (γεωπολιτική κρίση/πόλεμος, κλιματική κρίση, υγειονομική κρίση/πανδημία) ιεραρχούνται

χαμηλότερα ως προς τις συνέπειες που ενδέχεται να έχουν στη χώρα μας. Είναι με άλλα λόγια σαφές ότι, στηριγμένοι/ες στην άμεση εμπειρία της καθημερινότητάς τους, οι νέοι και οι νέες **αισθάνονται πολύ λιγότερο την απειλή μεγάλων ανακατατάξεων και τάσεων, τη στιγμή που οι ίδιοι/οι ίδιες δεν μπορούν έτσι κι αλλιώς να επιβιώσουν στο «εδώ και τώρα».**

Γράφημα 11: Προβληματισμός για τις επιμέρους κρίσεις «[Πολλοί άνθρωποι το τελευταίο διάστημα διαπιστώνουν ότι ζούμε μέσα σε πολλές κρίσεις που διαδέχονται η μία την άλλη. Εσάς προσωπικά ποια από τις παρακάτω κρίσεις σας προβληματίζει περισσότερο για τις επιπτώσεις που έχει/ενδέχεται να έχει στη χώρα μας;»*]

*Έως 2 επιλογές με ιεράρχηση – Οι απαντήσεις δεν αθροίζονται στο 100%.

3. Κρίση τιμών και συνέπειες

Εστιάζοντας σε μία από τις πλευρές της τρέχουσας πολυδιάστατης κρίσης, η οποία βρίσκεται και στην πρώτη γραμμή της επικαιρότητας, αυτή της **κρίσης των τιμών**, οι απαντήσεις των νέων ανθρώπων για τις **συνέπειες που αυτή έχει στο επίπεδο διαβίωσής** τους θα έπρεπε να σημάνουν συναγερμό. Ευρισκόμενες σε αρμονία με τα ευρήματα της πρόσφατης έρευνας της ΓΣΕΕ¹⁵ για τον γενικό εργαζόμενο πληθυσμό, οι απαντήσεις των ερωτώμενων δείχνουν μια **ραγδαία επιδείνωση των όρων ζωής των νέων ανθρώπων** στη χώρα μας, καθώς :

- το **61,4%** δήλωσε ότι αναγκάστηκε/θα αναγκαστεί να περιορίσει τα έξοδα για ψυχαγωγία, πολιτισμό κ.λπ.,
- το **61,0%** τις αγορές αγαθών διαρκείας,
- το **58,2%** τη θέρμανση ή άλλες ενεργοβόρες δραστηριότητες όπως το μαγείρεμα ή η χρήση ζεστού νερού και
- το **50,0%** την ποσότητα ή την ποιότητα ακόμα και των τροφίμων που αγοράζει.

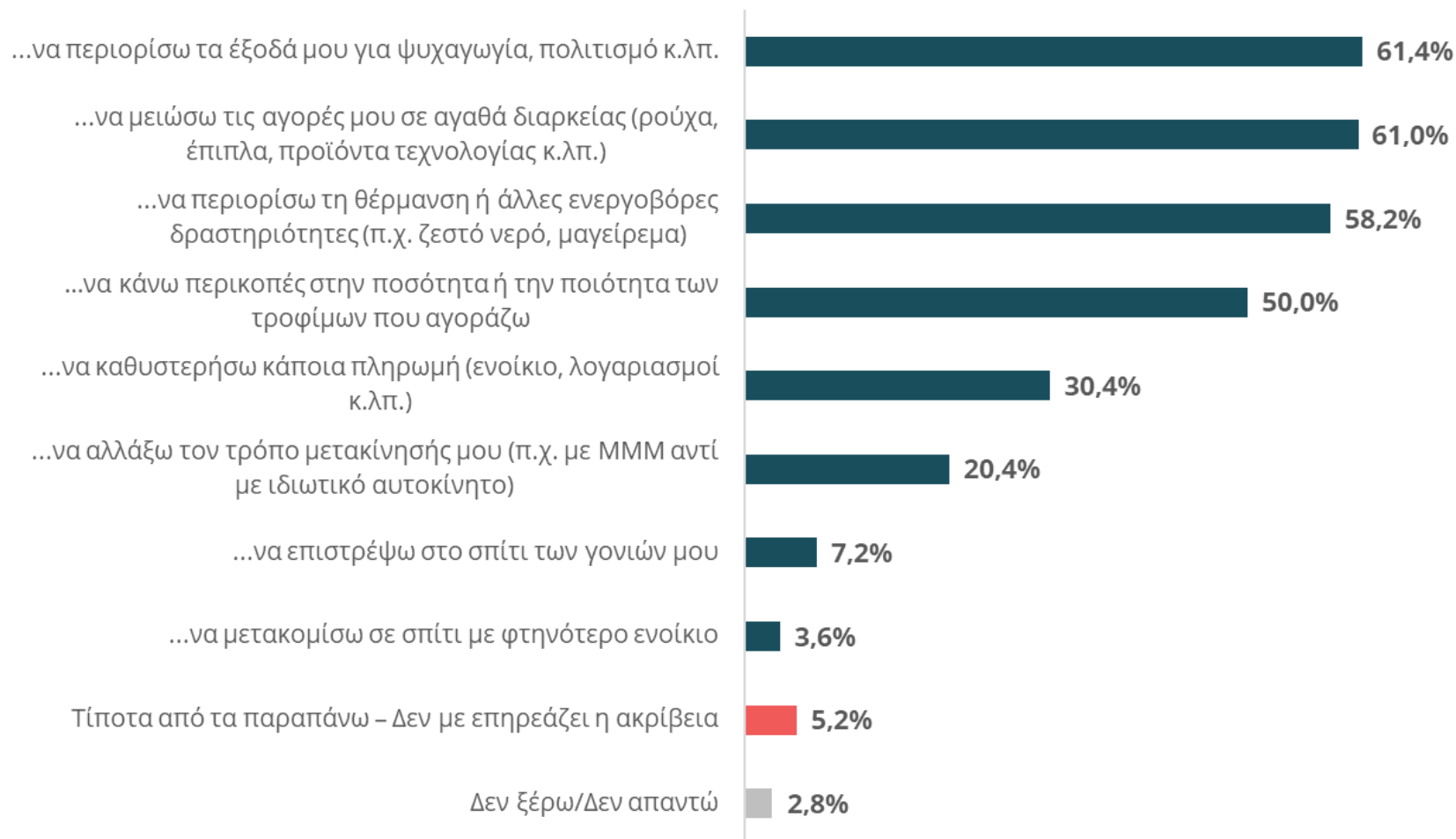
Μικρότερα αλλά όχι αμελητέα ποσοστά δήλωσαν επίσης ότι θα αναγκαστούν να καθυστερήσουν την πληρωμή οφειλών/λογαριασμών (**30,4%**) ή να αλλάξουν τις συνήθειες μετακίνησής τους, ενδεχομένως μεταβαίνοντας από τη χρήση αυτοκινήτου στα μέσα μαζικής μεταφοράς (**20,4%**), ενώ δεν λείπουν και οι περιπτώσεις που ενδέχεται να χρειαστεί να πάρουν πιο μόνιμες/ριζικές αποφάσεις, όπως η επιστροφή στο πατρικό/μητρικό σπίτι ή η μετακόμιση σε φτηνότερη κατοικία (**7,2%** και **3,6%** αντίστοιχα). Ειδικά η πρώτη από τις εναλλακτικές αυτές, δηλαδή η επιστροφή στο σπίτι των γονιών, εφόσον επιβεβαιωθεί ως τάση, θα ενισχύσει κι άλλο τα ήδη υψηλά ποσοστά εξάρτησης από την πατρική/μητρική οικογένεια που καταγράψαμε παραπάνω, με ό,τι αυτό συνεπάγεται.

---

¹⁵ <https://gsee.gr/?p=37641>

Γράφημα 12: Κρίση τιμών και συνέπειες [«Με ποιον από τους παρακάτω τρόπους επηρέασε τη δική σας ζωή προσωπικά η άνοδος των τιμών στην ενέργεια και σε άλλα αγαθά που παρατηρείται το τελευταίο διάστημα;»*]

Αναγκάστηκα/θα αναγκαστώ...

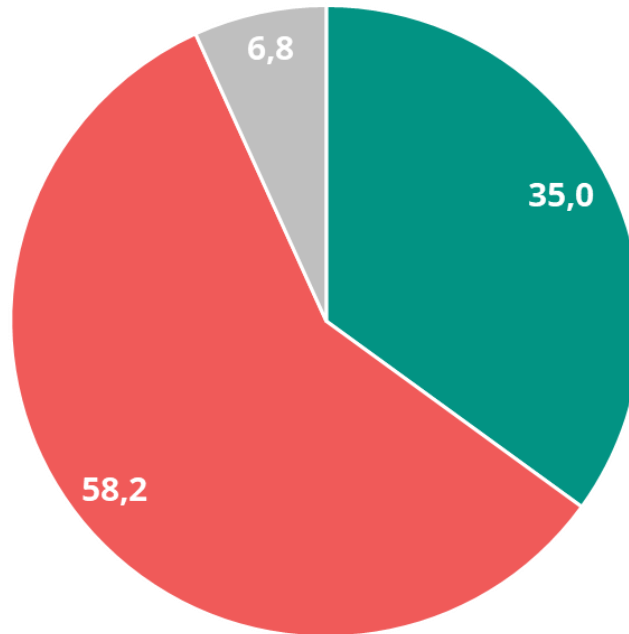
*Πολλαπλές επιλογές (όλα όσα ισχύουν) – Οι απαντήσεις δεν αθροίζονται στο 100%

4. Πόλεμος στην Ουκρανία

Αν και, όπως είδαμε, ο πόλεμος στην Ουκρανία δεν γίνεται αντιληπτός από τις νέες και τους νέους ως μια άμεση απειλή για τις ίδιες/τους ίδιους προσωπικά ή για τη χώρα μας, παρ' όλα αυτά στις ερωτήσεις που τέθηκαν σχετικά με το ευρύτερο ερώτημα της ασφάλειας, της ειρήνης και της σταθερότητας, αφ' ενός στη χώρα μας και αφ' ετέρου γενικά στην Ευρώπη, η νέα γενιά φαίνεται να τοποθετείται σαφώς **υπέρ της διπλωματίας, της ειρήνης και της διεθνούς συνεργασίας σε όλα τα πλαίσια**. Αναλυτικότερα:

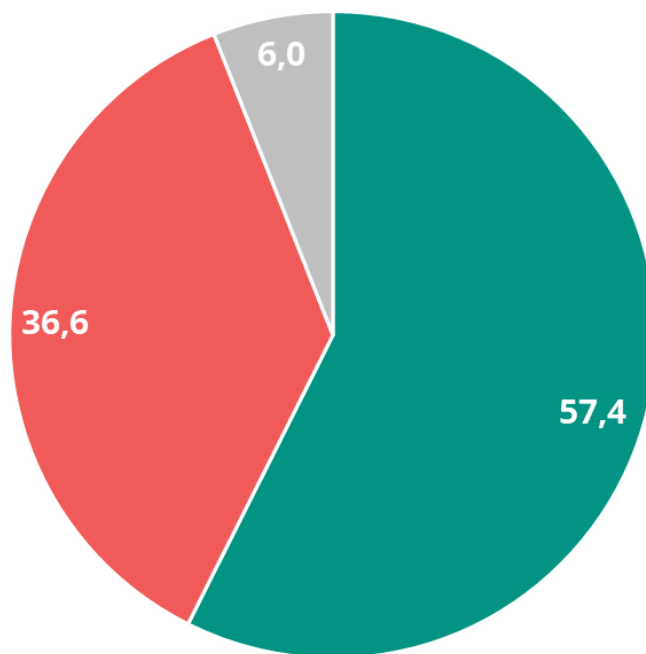
Μόλις ένας στους τρεις (**35,0%**) θεωρεί ότι η λύση για την προστασία της χώρας μας με φόντο τον πόλεμο στην Ουκρανία είναι να ζητήσουμε **ενίσχυση του ΝΑΤΟ** και να προχωρήσουμε σε περισσότερους **στρατιωτικούς εξοπλισμούς**, ενώ αντίθετο σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο είναι το **58,2%** των ερωτώμενων. Αντίστοιχα ακριβώς, όταν η ερώτηση αποσυνδέθηκε από το εθνικό πλαίσιο και τέθηκε υπό μία πανευρωπαϊκή οπτική, το **57,4%** δήλωσε ότι συμφωνεί με την εκτίμηση πως «για να εξασφαλίσει ειρήνη και σταθερότητα στα εδάφη της η Ευρώπη πρέπει να προχωρήσει σε μείωση των στρατιωτικών εξοπλισμών και να δώσει έμφαση στη **συνεργασία**», με μόλις το **36,6%** να διαφωνεί με την προοπτική αυτή.

Γράφημα 13: Πόλεμος στην Ουκρανία - Λύση η περαιτέρω στρατιωτικοποίηση [«Πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις σχετικά με τον πόλεμο στην Ουκρανία; (α) Για να εξασφαλίσουμε την προστασία της χώρας μας πρέπει να ζητήσουμε ενίσχυση του ΝΑΤΟ και να προχωρήσουμε σε περισσότερους στρατιωτικούς εξοπλισμούς»]

■ Απόλυτα/μάλλον συμφωνώ ■ Απόλυτα/μάλλον διαφωνώ
 ■ ΔΞ/ΔΑ

Γράφημα 14: Πόλεμος στην Ουκρανία - Λύση ο αφοπλισμός και η συνεργασία [«Πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις σχετικά με τον πόλεμο στην Ουκρανία; (β) Για να εξασφαλίσει ειρήνη και σταθερότητα στα εδάφη της η Ευρώπη πρέπει να προχωρήσει σε μείωση των στρατιωτικών εξοπλισμών και να δώσει έμφαση στη συνεργασία»]

- Απόλυτα/μάλλον συμφωνώ
- Απόλυτα/μάλλον διαφωνώ
- ΔΞ/ΔΑ

➤ Στη σκιά των επάλληλων κρίσεων, η **απόλυτη κυριαρχία των αρνητικών συναισθημάτων** μεταξύ των νέων στη χώρα μας δεν αποτελεί έκπληξη. Είναι ωστόσο σημαντικό ότι κυριαρχούν δυνάμει κινητοποιητικά συναισθήματα (όπως λ.χ. ο θυμός), ενώ ξεχωριστά θα πρέπει να αξιολογηθούν τα ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά των νέων που δηλώνουν ότι αισθάνονται **απελπισία**.

➤ Υπό το βάρος των άμεσων αδιεξόδων που αντιμετωπίζει ως προς τα στοιχειώδη της επιβίωσής της, **η νέα γενιά φαίνεται να φοβάται περισσότερο τις επιπτώσεις της διεθνούς κρίσης τιμών και του πληθωρισμού, σε συνδυασμό με την ενεργειακή κρίση**, πολύ περισσότερο από όλες τις άλλες μεγάλες προκλήσεις και κινδύνους που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα -και η Ελλάδα- σήμερα.

➤ Η επιλογή αυτή δεν είναι αυθαίρετη, καθώς με βάση τις απαντήσεις των νέων ως προς τις συνέπειες που είχε η άνοδος των τιμών προσωπικά στους ίδιους/στις ίδιες προκύπτει μια **ραγδαία υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου της νέας γενιάς στη χώρα μας**, οι συνέπειες της οποίας ενδέχεται να είναι ιδιαίτερα σοβαρές, αν ληφθεί υπόψη το χαμηλό επίπεδο από όπου ήδη ξεκινάει η γενιά αυτή μισθολογικά και εργασιακά.

➤ Τέλος, σε ό,τι αφορά τον πόλεμο που βρίσκεται σε εξέλιξη στην Ουκρανία και την ευρύτερη συζήτηση ως προς την ακολουθητέα στρατηγική ασφάλειας για την Ελλάδα και την Ευρώπη, **η νέα γενιά διατυπώνει σαφώς φιλειρηνικές απόψεις**, αφού απορρίπτει τις ιδέες περί περαιτέρω στρατιωτικοποίησης της Ευρώπης και ενίσχυσης του NATO και θεωρεί ως πλέον ενδεδειγμένη τη μείωση των εξοπλισμών και τη διεθνή συνεργασία.

Ε. Πολιτικές για τη νεολαία

Με φόντο τα δεδομένα και τα βιώματα που αναλύσαμε παραπάνω, επιλέξαμε να απευθύνουμε ευθέως το ερώτημα προς τους συμμετέχοντες/τις συμμετέχουσες στην έρευνα **ποια θα ήταν η πολιτική για τη νεολαία που θα θεωρούσαν προτεραιότητα**. Εύλογα, με βάση όσα αναλύσαμε ήδη, το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων (**42,2%**) επέλεξε ως προτεραιότητα την **αύξηση του κατώτατου μισθού**, ενώ αξιόλογη υποστήριξη συγκέντρωσαν και η υλοποίηση προγραμμάτων απόκτησης εργασιακής εμπειρίας και εισόδου στην αγορά εργασίας (**14,6%**), η οικονομική στήριξη νέων γονέων για την απόκτηση παιδιών (**13,4%**) και η επιδότηση ενοικίου ή στεγαστικού δανείου για νέους/ες (**11,4%**). Αντίθετα πολύ λιγότερες προτιμήσεις συγκέντρωσαν πολιτικές που αφορούν τη συμμετοχή των νέων στα κοινά (**5,8%**), τη στήριξη των νέων που σπουδάζουν μέσω υποτροφιών (**4,8%**), αλλά και η στήριξη των άνεργων νέων (**4,4%**) προφανώς για διαφορετικούς λόγους η καθεμία.

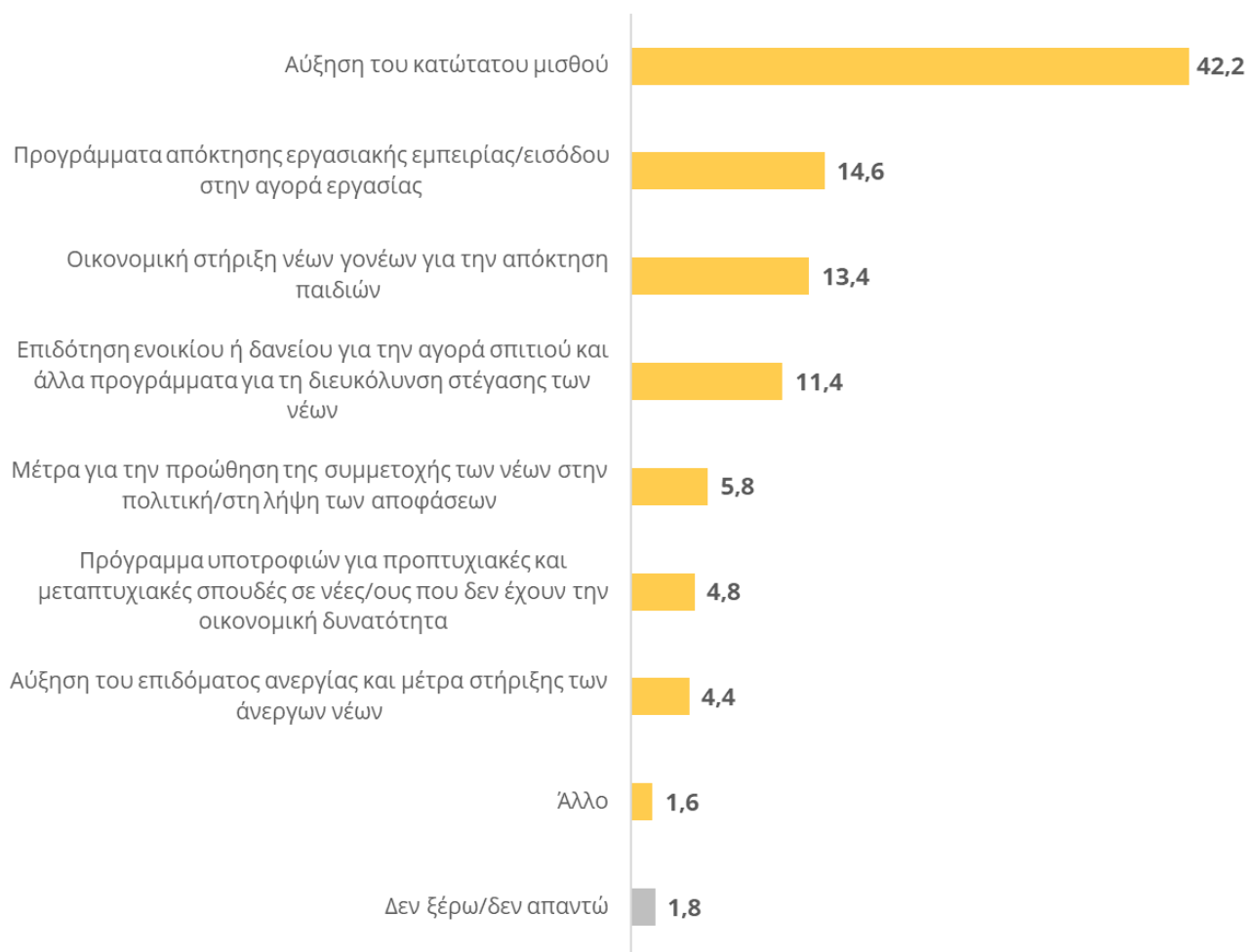
Μελετώντας τις επιμέρους **διαφοροποιήσεις ανάλογα με το φύλο**, ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι οι **γυναίκες** δίνουν σε μεγαλύτερο ποσοστό προτεραιότητα στην αύξηση του κατώτατου μισθού, στην υλοποίηση προγραμμάτων απόκτησης εργασιακής εμπειρίας/εισόδου στην αγορά εργασίας, αλλά και στη στήριξη των ανέργων -κάτι που ενδεχομένως σχετίζεται με τις **δυσμενέστερες συνθήκες που αντιμετωπίζουν στην αγορά εργασίας**. Αντίθετα, οι νέοι άνδρες φαίνεται αφ' ενός να διεκδικούν σε μεγαλύτερο ποσοστό πολιτικές που συμβάλουν στη **βελτίωση της θέσης τους στην κοινωνία**, είτε αυτό αφορά την προώθηση της συμμετοχής των νέων στην πολιτική είτε τη στήριξη μέσω υποτροφιών για σπουδές, αφ' ετέρου -και αυτό είναι ένα μη αναμενόμενο εύρημα που ενδεχομένως δείχνει προς μια ανατροπή των έμφυλων στερεοτύπων- να ιεραρχούν σε μεγαλύτερο ποσοστό ψηλά την οικονομική στήριξη των νέων γονέων για την απόκτηση παιδιών.

Τέλος, ως προς τις διαφοροποιήσεις **ανά ηλικιακή υποκατηγορία**, όπως είναι αναμενόμενο με βάση τη φάση στην οποία βρίσκονται κατά κανόνα στον κύκλο της ζωής, οι

νεότεροι/νεότερες (17-24 ετών) δίνουν συγκριτικά μεγαλύτερη προτεραιότητα στη διευκόλυνση των νέων να εισέλθουν στην αγορά εργασίας, αλλά και στη στήριξη κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, ενώ η μεγαλύτερη ηλικιακή υποκατηγορία (25-34 ετών) θεωρούν σημαντικότερα τα ζητήματα της αύξησης του κατώτατου μισθού, της στήριξης των νέων στην ενοικίαση/αγορά σπιτιού, αλλά και στη δημιουργία οικογένειας.

Γράφημα 15: Προτεραιότητες στις πολιτικές για τη νεολαία [«Αν είχατε τη δυνατότητα να προτείνετε την υλοποίηση μίας μόνο από τις παρακάτω πολιτικές σε σχέση με τη στήριξη των νέων για την επόμενη πενταετία στη χώρα μας, ποια θα ήταν αυτή;»]

Πίνακας 9: Προτεραιότητες στις πολιτικές για τη νεολαία - Ανά φύλο

	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Άλλο/Δεν αποδέχομαι τη διάκριση*
Αύξηση του κατώτατου μισθού	42,2%	40,8%	44,7%	57,1%
Προγράμματα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας/εισόδου στην αγορά εργασίας	14,6%	13,7%	17,3%	0,0%
Οικονομική στήριξη νέων γονέων για την απόκτηση παιδιών	13,4%	14,9%	10,7%	0,0%
Επιδότηση ενοικίου ή δανείου για την αγορά σπιτιού και άλλα προγράμματα για τη διευκόλυνση στέγασης των νέων	11,4%	11,1%	11,3%	28,6%
Μέτρα για την προώθηση της συμμετοχής των νέων στην πολιτική/στη λήψη των αποφάσεων	5,8%	7,0%	3,3%	0,0%
Πρόγραμμα υποτροφιών για προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές σε νέες/ους που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα	4,8%	5,2%	4,0%	0,0%
Αύξηση του επιδόματος ανεργίας και μέτρα στήριξης των ανεργών νέων	4,4%	3,8%	5,3%	14,3%
Άλλο	1,6%	1,5%	2,0%	0,0%
Δεν ξέρω/δεν απαντώ	1,8%	2,0%	1,3%	0,0%

*Ενδεικτικά ποσοστά λόγω μικρού απόλυτου αριθμού στο δείγμα (N<60)

Πίνακας 10: Προτεραιότητες στις πολιτικές για τη νεολαία - Ανά ηλικιακή υποκατηγορία

	Σύνολο	17-24	25-34
Αύξηση του κατώτατου μισθού	42,2%	39,2%	44,2%
Προγράμματα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας/εισόδου στην αγορά εργασίας	14,6%	20,1%	11,0%
Οικονομική στήριξη νέων γονέων για την απόκτηση παιδιών	13,4%	12,6	14,0%
Επιδότηση ενοικίου ή δανείου για την αγορά σπιτιού και άλλα προγράμματα για τη διευκόλυνση στέγασης των νέων	11,4%	6,0%	15,0%
Μέτρα για την προώθηση της συμμετοχής των νέων στην πολιτική/στη λήψη των αποφάσεων	5,8%	7,5%	4,7%
Πρόγραμμα υποτροφιών για προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές σε νέες/ους που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα	4,8%	6,5%	3,7%
Αύξηση του επιδόματος ανεργίας και μέτρα στήριξης των άνεργων νέων	4,4%	4,5%	4,3%
Άλλο	1,6%	1,0%	2,0%
Δεν ξέρω/δεν απαντώ	1,8%	2,5	1,3%

➤ Στο πεδίο των εφαρμοσμένων πολιτικών, οι νέοι και οι νέες -σε απόλυτη αντιστοιχία με τα βιώματά τους και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν- ιεραρχούν κατά μεγάλη προτεραιότητα την **αύξηση του κατώτατου μισθού**.